

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАў БЕЛАРУСІ І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАў БССР

№ 13 (872) Субота, 29 сакавіна 1952 года Цана 50 кап.

Вышэй узровень літаратурнай крытыкі

З кожным годам растуць і павышаюцца поспехі нашай савецкай літаратуры. Яна насыпіна ўзбагачаецца новымі выдатнымі творами, якія адлюстроўваюць веліч геаграфічных спраў будаўніцкай камунізма. Штогадовае прысуджэнне лепшым творам Сталінскіх прэмій з'яўляецца падгульнем дасягненняў нашай літаратуры і адначасова лепшым крытэрыем грамадскага значэння таго ці іншага твора. Партыя Леніна — Сталіна вучыцца, што чым больш прэжыва адлюстравана ў мастацкім творы наша сацыялістычная рэчаіснасць, чым больш яна ў ім паказана духоўна абліччым будаўніцка камуністычнага грамадства, тым большае значэнне такі твор мае для мільёнаў савецкіх чытачоў і прагрэсіўных людзей усяго свету.

Насыпіна вядома і расце ідэйна ўзроўню і майстэрства савецкай літаратуры, партыя падкрэслівае выключна важную ролю ў гэтай справе літаратурнай крытыкі. Большавіцкая крытыка і самакрытыка, якая з'яўляецца законам развіцця нашага грамадства, з'яўляецца таксама і законам развіцця нашай літаратуры. Літаратурная крытыка заклікала быць настолькі, палымым змагарам за далейшы росквіт савецкай літаратуры і мастацтва. Яна павінна свесцасова заўважыць і падтрымліваць усё перадавое, наватарскае, таловае, што сапраўднае росту духоўнай культуры народа, і ў той-жа час яна павінна смежа, з большавіцкай непрыкраснасцю і прычымласцю ўскрываць недахопы і пазважаць шляхі іх ліквідацыі.

Такім чынам, павышэнне узровню літаратурнай крытыкі — гэта значэнне павышэнне узровню ўсіх жанраў мастацкай літаратуры, павышэнне яе здольнасці.

Стаўленне літаратурнай крытыкі ў Беларусі і была прысвечана вядомаму закону нашай культуры рэспубліканскага народа, на якой былі абмеркаваны вынікі літаратурнай крытыкі за 1951 год і далейшыя заданні на будучыню.

Удзельнікі нарады заслухалі дэклады аб крытычных працах, змешчаных на старонках друкаваных органаў ССН БССР — часопісаў «Полымя» і «Беларусь», газет «Літаратура і мастацтва», а таксама выступленні аб ролі і значэнні крытыкі ў рэспубліканскіх і абласных газетах.

Наша літаратурная крытыка за мінулы год дамаглася некаторых станоўчых вынікаў. У другой палове года асобныя добрыя артыкулы і рэдакцыі, якія правільна і грунтоўна асвятлялі актуальныя тэмы. Да таіх у першую чаргу трэба аднесці артыкулы К. Крапіны аб працах таварыша Сталіна па мовазнаўстве, М. Камініча аб дабрачынным умяшчэнні рускай літаратуры на беларускую, некаторыя крытычныя артыкулы П. Глебкі, У. Карына, М. Лужаніна, С. Майхровіча, В. Бурына.

Дасягненнем нашай крытыкі з'яўляецца выхад у свет у мінулым годзе манарграфічных работ аб жыцці і творчасці пісьменнікаў Беларусі.

Канцэртыныя работы напісала літаратурна-рэдакцыйна Я. Ускаў аб стаўленні героі ў драматургіі К. Крапіны, В. Івашына аб аэстычных поглядах маладога Янкі Купалы.

Але, як справядліва адзначыла на нарадзе, гэтыя станоўчыя з'явы, якія несумнянна сведчаць аб далейшым росце нашай крытыкі і яе некаторых дасягненнях, усё-ж далёка неадпавядаюць, каб ліквідаваць яе сур'ёзнае адставанне ад заклікаў развіцця літаратуры.

На фактах мінулага года можна бачыць, што нашай крытыцы яшчэ нехапае высокай ідэйнасці, прычымласці і большавіцкай непрыкраснасці да недахопаў. Дастаткова прыгадаць хоць-бы факт выхаду ў свет «Саластычнай, заганнай кнігі» І. Гутарова «Эстэтычныя асновы савецкай літаратуры», каб пераканацца, што ў нас яшчэ да алошняга часу меж месца такіх асуджэнняў савецкай грамадскасцю з'явы, якія прыцягваюць асноўны, неадпавядаюць накіраванні пісьменніка стаўліся вышэй ітарэсаў народа, дэмакратыі.

На нарадзе справядліва і слушна та-

варылася аб неабходнасці павышэння ідэйнага ўзроўню нашай крытыкі, аб разніцы павышэнні тэарэтычнай падрыхтоўкі крытыкаў. Агульнавядома існаваць нашых дзён, што кожны работнік любой галіны павінен авалодаць рэвалюцыйнай тэорыяй, ведаць законы грамадскага развіцця, тым больш адносіцца да кожнага пісьменніка, крытыка. Таварыш Сталін указае, што ленызм з'яўляецца той пудыводнай зоркай, якая асвятляе практычны шлях у іх штодзённай рабоце і якая дае ім напрамак. Работа вобмацкам, работа ў напісках — такі лёс практычных работнікаў, калі яны не вывучаюць ленызма, калі яны не імкнуча авалодаць ленызмам, калі яны не жадаюць спадуча свая працтычную работу з неабходнай тэарэтычнай падрыхтоўкай.

Вышым такой работы вобмацкам і з'яўляецца тэарэтычна бездапаможны, блытаны артыкул А. Есакова аб «Полымя» і Гутарова, змешчаны ў часопісе «Полымя» за мінулы год.

На нарадзе адзначалася, што друкаваныя органы Саюза савецкіх пісьменнікаў вельмі мала асвятляюць грунтоўных тэарэтычных артыкулаў па пытаннях марксісцка-ленінскай эстэтыкі, філасофіі.

Аб адпаведнасці нашай крытыкі свецкаму адукацыйнаму артыкулаў па карэніх, праблемных пытаннях развіцця літаратуры, літаратурнага майстэрства, мовы, мастацкіх вобразаў, кампазіцыі, сюжэта. У большасці артыкулаў аўтары абмяжоўваюцца пераказам зместу твораў, не стараючыся даць іх глыбокага аналізу.

Аналядыне марксісцка-ленінскай эстэтыкай, вывучэнне лепшых узорай крытыкі Беліскага, Чарнышэўскага, Дабраўбова, іх метады глыбокага, усебаковага разгляду твораў дапаможа нашым крытыкам павысіць сваё майстэрства, пазнавацца з многіх недахопаў у сваёй дзейнасці.

Часопісы «Полымя», «Беларусь», газета «Літаратура і мастацтва» не працягваюць павышэння артыкулаў ролі ў справе павышэння крытыкі. Самалёў, беспаспэхава сусветнага асвятлення і да гэтага часу ў рабоце рэдакцый друкаваных органаў Саюза пісьменнікаў.

Удзельнікі нарады справядліва крытыкавалі недахопы газет «Літаратура і мастацтва», якая не працягваюць дастатковай аператыўнасці і настойлівасці ў справе павышэння крытыкі. З-за адсутнасці большавіцкай прычымласці на старонках газет часам друкаваліся навароўныя артыкулы.

Праўленне Саюза савецкіх пісьменнікаў павінна больш аддаваць увагі сваім друкаваным органам, часцей заслухоўваць іх справы, абмяркоўваць планы работ.

Асабліва сур'ёзна адзначалася на нарадзе адставанне крытыкі мастацтвазнаўчай, тэатральнай, музыказнаўчай. Калі круг рэпазентаў літаратуразнаўчай усё-ж з кожным годам павышаецца і на старонках газет і часопісаў з'яўляюцца новыя імяны, то гэтага нельга сказаць пра крытыку мастацтва. У гэтай галіне крытыкаў — літаральна адзікі.

Праўленні Саюза савецкіх пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў павінны ўдзяліць самую сур'ёзную увагу пытанням выхавання, вырощвання крытыкаў. Трэба смежа падтрымліваць малых здольных таварышч, якія бярэцца за справу крытыкі, ствараць неабходныя ўмовы для іх творчага росту.

Валікае значэнне для росту крытыкі мае сістэматычнае падгульненне яе дасягненняў, станюччага вопыту. У святле гэтага вопыту больш ярка раскрываюцца яе недахопы і шляхі для іх знішчэння. Самім крытыкам трэба часцей збірацца, абмяркоўваць артыкулы не толькі тады, калі яны з'явіліся на старонках газет і часопісаў, а ў працэсе іх падрыхтоўкі да друку.

Крытыка — важнейшы ўчастак усёй савецкай літаратуры, магутная зброя барацьбы за яе далейшы росквіт. Насыпіна павышэнне узровню літаратурнай крытыкі, узяццям яе аператыўнасць, прычымласць, дэлавінасць — такая багвая задача, ажыццўленню якой патрабуе само жыццё, ітарэсы ўсяго нашага народа.

У імя шчасця народа

Над Домам урада года раздзяварае дзяржаўны сідг Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі. Тут, у зале пасяджэнняў Вярхоўнага Савета БССР, прадавала другая сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР 3-га склікання. Сюды сабраліся выбраннікі народа: славетныя наватары вытворчасці, перадавікі сельскай гаспадаркі, вучоныя, пісьменнікі, майстры мастацтва, партыйныя і савецкія работнікі Сесія вырашыла важнейшыя дзяржаўныя пытанні, каб яшчэ хутчэй і лепш развілася сацыялістычная гаспадарка і культура, каб з дня ў дзень рос добрымі працоўных нашай рэспублікі.

А ў гэты час на заводах і фабрыках Беларусі работнікі трымаюць працоўную вхату ў гонар сесіі Вярхоўнага Савета рэспублікі. Калгаснікі ралітавалі сваім дэпутатам аб свечасаснай падрыхтоўцы да веснавага сябу.

Сесія Вярхоўнага Савета БССР зацвердыла Дзяржаўны бюджэт рэспублікі на 1952 год і справядліва аб выкананні Дзяржаўнага бюджэта за 1950 год.

Красамоўны лёс бюджэта Савецкай Беларусі — сведчанне магутнага росту нашай краіны, павелічэння багаццяў і добрай работы нашага народа. 87,9 працэнта рэспубліканскага бюджэта накіравана на фінансаванне народнай гаспадаркі і сацыяльна-культурныя мерапрыемствы. На асвету і выхату, на ахову здароўя і сацыяльнае забяспечэнне працоўных, на развіццё фізічнай культуры ў 1952 годзе будзе выдаткавана больш за два з паловай мільярды рублёў, што пераўтварыла асігнаванні на гэтыя-ж мэты ў 1940 годзе больш чым у два разы.

Для працоўных капіталістычных краін гэтыя лічбы адары-б казачнымі. Тым больш, што асноўнай крыніцай даходаў нашага бюджэта з'яўляюцца выступленні ад сацыялістычнай гаспадаркі. Падатковыя паячкі з насельніцтва складаюць толькі 12,6 працэнта.

Для савецкіх людзей гэта не казка, а сацыялістычная сапраўднасць, само жыццё, хоць яно па праву можна было-б назваць казачным. Азірнемся на пасляваенныя гады. Пасля заканчэння Айчынай вайны наша рэспубліка ляжала ў руінах. Гітлераўскія арміі знішчылі прамысловасць Беларусі, разбурылі сельскую гаспадарку, зруйнавалі культурныя ўстановы і воль з некалькі год Беларуска Савецкай рэспубліка залічана лажкі раны, аднавіла гаспадарку, пабудавала новыя магутныя прамысловыя гіганты, павышыла насёўныя плошчы, узяла ўраджайнасць. З кожным годам становіцца ўсё прыкметней рос нашай стаўліцы. У параўнанні з 1950 годам у 1951 годзе валавая прамысловасць рэспублікі вырасла на 18 працэнтаў. Пасёўныя плошчы ў параўнанні з пачатковым годам павялічыліся на 24 працэнта. Многа асудана балот і забалочаных зямель. На калгасныя палі прышла магутная сталінская тэхніка. Ураджэй здабыткі сацыялістычнай культуры беларускага народа.

- Першая старонка. Перадавы. — Вышэй узровень літаратурнай крытыкі. П. Панчанка. — У імя шчасця народа. За тыдзень.
- Другая старонка. Рэспубліканская нарада па крытыцы. А. Вяліч. — Вялікі росг (верш). У Палескім абласным Доме народнай творчасці.
- Трэцяя старонка. С. Майхровіч. — Літаратурная крытыка на старонках часопіса «Беларусь».

- Ул. Юрвіч. — Надзённая задача. М. Паслядовіч. — Хвалючы кіндакумент.
- Чацвертая старонка. Г. Гаўрылаў. — Жудаснае злачыства амерыканскага імперыялізма. К. Санікаў. — Удумліва прадаваць над воб-разам. І. Стасенка. — Не спыняцца на дасягнутым. І. Абадэнка. — Абыякавыя адносіны да важнай справы.

П. ПАНЧАНКА

Гэты выдатны поспехі сталі магчымымі толькі дзякуючы існаванню ў нашай краіне сацыялістычнага ладу. Нашы поспехі — гэта вынік штодзённых клопатаў большавіцкай партыі і таварыша Сталіна аб беларуска народзе. Прымісці да небывалага росквіту нашай рэспублікі дапамагалі брацкія народы Савецкага Саюза і ў першую чаргу наш старэйшы брат — вялікі рускі народ. Гэта добра разумее беларускі народ, і ён поўны ўдзячнасці да партыі і мудрага Сталіна. Таму з такім удзімам і натхненнем на заводах і фабрыках, на палях і ў лабараторыях працуюць сёння беларускія людзі; яны працуюць у імя камунізма, у імя свайго шчасця.

Выступленні дэпутатаў па сесіі з'явіліся яркай ілюстрацыяй нашых дасягненняў. Няма ў рэспубліцы такога горада ці вёскі, таго ж кулгаса, дзе не кісала-б вялікая стваральная праца.

Горад Мінск. Усе мы любімося шырокімі праспектамі, новымі прыгожымі дамамі нашай сталіцы. Куды ці кінем вокам — усюды бачым, як магутныя крыны ўзняліся на будоўлі гурмы, усюды ўспыхваюць агні электразваркі. Пасля вайны ў Мінску ўзнікла звыш 200 новых вуліц. Сёння ў сталіцы будуюцца 212 жылых дамоў. Толькі за 1951 год тут пабудаваны тры новыя школы і столькі-ж будзе пабудавана ў гэтым годзе, акрамя таго — шэсць дзіцячых садоў, тры дзіцячых ясляў і многа іншых аб'ектаў сацыяльна-культурнага значэння.

Удзячнасць вобласці. Тут у параўнанні з даваенным часам вынік прамысловасці прадукцыі павялічыўся ў дзесяць разоў. Да верасня 1939 года на тэрыторыі цяперашняй Гродзенскай вобласці зусім не было беларускіх школ. У гэтым годзе тут працуе 941 школа, 5.446 настаўнікаў навуваюць больш за сто тысяч вучняў.

Мне запомнілася выступленне дэпутата К. Нікіціна — старшыні калгаса імя Сталіна з Кармянскага раёна Гомельскай вобласці. У 1950 годзе чатыры дробныя арцелі аб'ядналіся ў адзін буйны калгас. Машыны вышлі па шырокім прасторы. Дэпутат Нікіцін з гордасцю таварыў аб дасягненнях калгаса. А дасягненні немалыя. Ураджайнасць сельскагаспадарчых культур урадла амаль у два разы, матачнае палубе буйнай ратавай жывёлы павялічылася ў тры разы. Пабудаваны электрастанцыя, цагляныя свіны, свінарнікі. Іншае замочылі сталі жыць калгаснікі.

Аб чым-жа абяе народны дэпутат? Ён просіць урад выдзяліць срэды на пабудову ў вёсцы Струкава сярэдняй школы.

У прамоўе Нікіціна і ў прамовах усіх пасланцоў народа асноўнае — гэта клопат аб развіцці і росце сацыялістычнай бацькаўшчыны.

— Праўдзінікі Кармянскага раёна, — сказаў дэпутат Нікіцін, — разам з усім савецкім народам і надалей будучы ня-

стомна змагацца за ўмацаванне магутнасці нашай савецкай Радзімы.

Бюджэт Беларускай ССР з'яўляецца часткай Дзяржаўнага бюджэта ССР, які павінен зацвердзіць трэці сесія Вярхоўнага Савета ССР. Бюджэт нашай сацыялістычнай Радзімы накіраваны на мірнае будаўніцтва. З усё большым размахам выдзецца грандыёзная праца на Волзе і Дняпры, у туркменскай пустыні і ў Крыму. Сталінскія будоўлі камунізма з'яўляюцца ўсеагульнай справай. Ужо ў гэтым годзе палпынуць парохы на Волга-Данскому каналу — першым дуоўным абудаванні камунізма. На тысячы кіламетраў зазеленеюць лесахоўныя палосы. У сталіцы нашай Радзімы ўведзены ў строй новыя падземныя палаты метрапалітэна, заканчваецца пабудова велічавых універсітэта.

Наш першы бюджэт — бюджэт міру. Зусім іншы характар мае бюджэт у капіталістычных краінах. Імперыялістычны Амерыкі, уздзячываючы Злучанымі Штатам. Амерыкі, выдзяляючы навуковыя дапамогі, выдзяляюць навуковыя дапамогі да новай сусветнай бойні. Ваенныя асігнаванні ЗША ўзрастаюць за апошні год больш чым у тры разы і складаюць цяпер звыш шматлікіх працэнтаў Дзяржаўнага бюджэта. Крывалава авантура амерыканскіх падпалычыкаў вайны ў Еўропе паглынае мільярды даляраў. І калі ў нашай краіне вялікія срэды выдатыкоўваюцца для таго, каб знішчыць усё азіямі, усё хваробы, то амерыканскія чалавеканенавісцікі не шкадуць золата, нарэбананага ў працоўных, для таго, каб пасеяць на ўсёй зямлі чуму і залеру. Савецкі народ, усё міралюбівыя людзі зямлі сёння вызываюць сваё гіднае абурэнне і пратэст супраць агіт-нага злачыства амерыканскіх інтэрвентаў, якія засыпаюць гораўную аямал Кароі смертаноснымі бапыламі.

Амерыканскі імперыялісты амаль задушылі эканоміку Заходняй Еўропы, Яны паграбуюць ад прадзіжных урадаў Англіі, Францыі, Італіі і іншых краін Паўночна-атлантычнага блока павялічыць гошчу ўбраенняў. Расходы на падрыхтоўку вайны ў гэтых краінах дасягнулі нечуваных памераў. І чым больш узбагачаюцца магнаты, што вырабляюць атамнаыя бомбы і ракетныя самалёты, тым больш пакутуюць працоўныя. У Францыі, Італіі і іншых краінах усё часцей адбываюцца забастоўкі рабочых, якія пратэстуюць супраць невыносных умоў жыцця. Мы чуюем стогны мільёнаў людзей Індыі, многія праніклі якой ахаліў годам.

Усё часцей і часцей простыя людзі ўсяго свету з захалпеннем і надзеяй звяртаюць свой погляд ў бок Савецкага Саюза, у бок Масквы. Толькі ў нас, у краіне пераможнага сацыялізма, працоўныя людзі горада і вёскі, усё народ жыць шчасліва і радозна. Усе срэды, усё мерапрыемства Савецкага Урада накіраваны на тое, каб хутчэй пабудавалі камуністычнае грамадства ў нашай краіне. Аб пабудове камунізма аб шчасці народа нямюна вядома наш бацька і мядзі вастаўнік вялікі Сталін.

За тыдзень

84-я ГАДАВІНА З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ А. М. ГОРКАГА

Працоўныя нашай сталіцы адзначалі 84-ю гадавіну з дня нараджэння вялікага рускага пісьменніка, заснавальніка савецкай літаратуры, нямюнага барацьбіта за перамогу камунізма А. М. Горкага. У заводскіх клубах, навуальных установах і бібліятэках адбыліся лекцыі і літаратурныя вечары, прысвечаныя жыццю і творчасці пісьменніка.

У гарадскім Палацы піонэраў 28 сакавіка на ўрачыстым адкрыцці традыцыйнага конкурса вучняў школ горада на лепшае мастацкае выкананне літаратурных твораў народны артыст БССР Ул. Уладзімірскі ў сваім уступным слове азнаміў піонэраў і школьнікаў горада з літаратурнай спадчынай Аляксея Максімавіча Горкага. Многія маладыя выканаўцы літаратурна-мастацкага чытання з вялікім натхненнем выканалі творы Горкага.

У чытальнай залі дзіцячай літаратуры Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна праведзены для юных чытачоў горкаўскі раённік. Да гэтага раённік мастацка аформлена літаратурная выстаўка.

Бібліятэка, якая носіць імя А. М. Горкага, да дня нараджэння пісьменніка адкрыла літаратурную выстаўку. На яе сталі дах — творы В. І. Леніна, І. В. Сталіна з выкаваннямі аб А. М. Горкім, а таксама творы вялікага пісьменніка. Сярод іх: «Горад жоўтага д'ябла», «Маці», «Справа Артамонава», п'есы «На дне», «Ворагі», зборнік публіцыстычных артыкулаў «За мір і дэмакратыю» і іншыя.

На мюжыцкіх клубных сходах у гэты дні ставяцца п'есы і асобныя сцэны з горкаўскіх спектакляў.

ПАМЯЦІ ЛЮДВІГА ВАН БЕТХОВЕНА

Музычныя навучныя ўстановы і канцэртныя арганізацыі рэспублікі шырока адзначаюць 125-годдзе з дня смерці вялікага нямецкага кампазітара Людвіга ван Бетховена.

26 сакавіка ў кансерваторыі адбыўся вечар-канцэрт, на якім з дакладам аб творчасці кампазітара выступіла выкладчык В. Галдэфуска.

У канцэртным аддзяленні студэнты кансерваторыі выканалі квартэт Бетховена, яго скрыпачную і вялічавальную санату, санату № 26, пяты канцэрт для двух раяляў, ваякельныя творы і інш.

Змястоўная канцэртная праграма для выступленняў на прадрпрыемствах горада падрыхтавана выкладчыкамі кансерваторыі.

Будуць выкананы: Крэйцерава і вялічавальная саната, сернада, варыяцыі, ваякельныя творы. У канцэртах удзельнічаюць выкладчыкі тт. Афанасьеў, Бергер, Брыенкоў, Шарашэўскі і другія.

ТЫДЗЕНЬ ДЗІЯЧАЙ КНІГІ

У дні школьных вясновых канікул, якія пачаліся 24 сакавіка, ЦК ЛКСМБ разам з Саюзам савецкіх пісьменнікаў БССР праводзіць тыдзень дзіцячай кнігі. Вылучана некалькі брыгад пісьменнікаў у складзе Я. Маўра, А. Якімовіча, І. Шамякіна, Я. Брыля, П. Кавалёва, А. Міронава, К. Кірэнкі, А. Кулакоўскага, Э. Агняцвэ, А. Вялюгіна, Р. Няхая і другіх, якія выступяць у Баранавіцкай, Бабурыскай, Пінскай, Брэскай, Гомельскай, Маладзечанскай, Віцебскай, Полацкай і іншых абласных нашай рэспублікі, а таксама ў гарадах Слоніме, Оршы і Вілейні.

Правадзненне тыдня дзіцячай кнігі ў Мінскім Палацы піонэраў пачалося вялікім літаратурным раённікам, на якім пісьменнікі сустрэліся з настаўнікамі, піонэражатамі, піонэрамі і вучнямі школ горада і Мінскай вобласці.

НОВАЯ КАНТАГА Д. КАМІНСКАГА

У Саюзе савецкіх кампазітараў БССР адбылася чарговая музычная серада. Актэтам і чатырма салістамі хора Камітэта радыёінфармацыі пры Савецкім Міністраў БССР пад кіраўніцтвам хормайстра кампазітара Р. Пукста была выканана кантата кампазітара Д. Камінскага «Зямля расцвітае» на словы Адама Русака.

Заўвагі па творы зрабілі кампазітары: Р. Пукст, Я. Цікоці, Г. Вагнер, М. Абедзі-віч, М. Шнейдэрман, Ул. Алоўнік, М. Юз-кавіцкі, Л. Мухарынска, Г. Цітовіч, мастацкі кіраўнік філармоніі Б. Афанасьеў і другія.

Атару было ўказана на рад істотных недахопаў, якіх маюць месца ў кантэце, і на неабходнасць іх выпраўлення.

У зале пасяджэнняў другой сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Фота І. Салавейчыка.

Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Аб узнгароджанні народнага артыста СССР тав. Малчанава П. С. Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР

За вялікія заслугі ў справе развіцця савецкага тэатральнага мастацтва і ў сувязі з пяцідзясяцігоддзем з дня нараджэння і дваццаціпяцігоддзем творчай дзейнасці ўзнагародзіць народнага артыста СССР тав. Малчанава Паўла Сцяпанавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР В. КАЗЛОУ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Д. ЛУКАШЭВІЧ.

Рэспубліканская нарада па крытыцы

Вялікі рост

На працягу двух дзён, 21 і 22 сакавіда, адбылася рэспубліканская нарада па крытыцы, прысвечаная абмеркаванню вынікаў работы беларускіх крытыкаў у 1951 год. У нарадзе прынялі ўдзел крытыкі з абласцей рэспублікі, а таксама маскоўскія крытыкі і ірадаўнікі братніх савецкіх літаратур.

— Наша крытыка за апошні год мае дасягненні, — сказаў, адкрываючы нараду, П. Глеба, — дасягненні яе ў тым, што за мінулы год надрукаваны рад разгортнутых, глыбокіх і прад многіх нашых крытыкаў і літаратуразнаўцаў. Але, гаворачы аб росце і поспехах нашай крытыкі, трэба сказаць, што за апошні год яна вырасла толькі ў адным напрамку — у напрамку літаратуразнаўства, бо больш важныя і значныя працы былі ўздзействіем на гісторыю літаратуры. Крытыкі аб сённяшнім літаратурным працэсе, аб сённяшніх новых творах — крытыкі глыбокай, грунтоўнай, — на жаль, за мінулы год было вельмі мала.

Адсутнасць творчага абмеркавання нашых прац — адна з прычын адставання беларускай крытыкі. Другая прычына і асноўная — дрэннае веданне крытыкамі жыцця. Нарэшце, трэцяя прычына адставання нашай крытыкі — самае веданне саміх літаратурных фактаў.

Шмучы аб літаратуры, крытыкі часта забываюць пра агульналітаратурны працэс і гавораць пра пуні твор адарвана ад гэтага працэса і таму не могуць даць глыбокага абагульнення з'яў і фактаў.

— Нашы крытыкі дрэнна вывучаюць мову, — гаворыць у заключэнне П. Глеба, — і гэта часта прыводзіць да неахайнасці ў крытычных артыкулах і рэцэнзіях. У гэтым сэнсе асабліва вызначаецца часопіс «Полымя».

З дакладам аб стане крытыкі ў часопісе «Полымя» выступіў І. Курацкі.

Дакладчык адзначае, як дасягненне мінулага года, з'яўленне на старонках «Полымя» выдатнага артыкула Івана Карніна «Працы І. В. Сталіна ў галіне мовазнаўства і задачы беларускай савецкай літаратуры» («Полымя» № 6), артыкул М. Жукавіча — «Пісьменнік і мова» («Полымя» № 6), М. Лобана — «Некаторыя заўвагі аб мове» («Полымя» № 3). На жаль, побач з гэтымі грунтоўнымі выступленнямі на мове часопіс апублікаваў і блытаны, у многім памылковыя артыкулы А. Яськова «Беларускае ўклад у навуку аб мове» («Полымя» № 1).

Добраю справу зрабіла рэдакцыя «Полымя», надрукаваўшы ў 1951 годзе артыкулы пра рускую, беларускую, кітайскую, албанскую літаратуры. Але нарэшце яму недапушчальна мала часопіс аддае ўвагу літаратуры народаў СССР і ў першую чаргу выдатным творам вялікай рускай літаратуры.

Рэдакцыя «Полымя» недастаткова працуе з маладымі аўтарамі, не працягвае да іх належнай увагі, аб'ектаў увагі, таму на старонках часопіса часам з'яўляюцца сямія, недарэчы выданыя рэцэнзіі маладых аўтараў з памылковымі і блытанымі сцверджаннямі, накіраваныя рэцэнзіі В. Кашчанкі на кнігу Т. Адамовіча «Рэха ў гарах» («Полымя» № 10).

— Бясспрэчна, памылкай і зрывам у рабоце рэдакцыі, — гаворыць далей дакладчык, — было надрукаванне ў вострым нумары артыкула А. Есакова «Навукова праца аб эстэтычных асновах савецкай літаратуры» — пра кнігу І. Гутарава «Эстэтычныя асновы савецкай літаратуры». Не разабраўшыся ў сутнасці справы, крытыкі даў кнізе няправільную, суб'ектыўную ацэнку. Рэцэнзія ўзяла сабой рад разважанняў па асобных пытаннях аэстэтыкі. Ёй нестасе пазнавальнасці, паслядоўнасці ў выкладанні думак. Гэта адчуваў, мабыць, і сам Есакоў, таму невыпадкова многія абзацы артыкула ён пачынае са шматкроўнага. А шматкроўна — не вельмі трывала сувязь паміж думкамі.

Неглыба адзначае такога абурэнчата факта, як вольнае абходжанне крытыка в чытацкім з класікаў марксізма-ленінізма, адвольны пераклад іх і блытанне.

Значны недахоп часопіса «Полымя» — беестэманасць у рабоце аддзела крытыкі. Рэдакцыя не плануе, як след, сваю дзейнасць па працяглым часе, не заірае наперад (а часам не аглядаецца і назад), таму ў часопісе трапляюцца нават паўтараны ўжо раней змешчаныя (напрыклад, адпаведныя артыкулы А. Кучара «Патрус Броўка» і Ул. Агіевіча «П. У. Броўка»).

У адзеле крытыкі ў 1951 годзе вельмі слаба адчуваўся накіраваўшая рука часопіса. Гэта датычыцца, у першую чаргу, грунтоўных выступленняў па важных пытаннях літаратуры.

Нама строгая планіравання і ў рэцэнзіраванні новых твораў. Часопіс апазуг мала ўвагі аддае біяграфіі. За ўвесь год працэнтывіраваны толькі 18 кніг беларускіх аўтараў. Паўнай сістэмы ў рэцэнзіраванні новых твораў не было. Многія кнігі, заняўшы пачасова месца ў нашай літаратуры, часопісам не апанены.

Вельмі рэдка з'яўляліся на старонках «Полымя» праблемныя артыкулы. Пяма творчых спрэчак, дыскусій.

Паралельнаму рэдка ў часопісе з крытычнымі артыкуламі і рэцэнзіямі выступляюць вядомыя пісьменнікі, мастры слова, круг аўтараў, якія друкуюцца ў «Полымя», усё якое называюць выкуі.

Дакладчык кічае напрок некаторым крытыкам за надыйнае стаўленне да мовы, за яе бестраснасць, прафартнасць, новыразнасць, а часам — і непісьменнасць.

Толькі тады, калі кожнаму з нас будзе крыўда і балачка за ўсюкую наўдачу ў органы Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі, мы здодем рашуча палепшыць стаў беларускай крытыкі, зрабіць яе сапраўды магутнай, вадучай сілай нашай літаратуры.

Даклад аб крытыцы ў часопісе «Беларусь» зрабіў С. Майхровіч.

— За мінулы год на старонках «Беларусі», — сказаў ён, — змешчана больш за трыццаць рэцэнзіі на творы пазіі і прозы і значная колькасць крытычных артыкулаў, прысвечаных розным праблемам літаратуры. Лепшыя з гэтых артыкулаў: Я. Уейсана — «Ленін у беларускай пазіі», М. Барсток — «Маякоўскі змагаецца за мір», Ю. Шыркова — «Тарас Шычэнка і беларуская літаратура», Ул. Карпіна — «Драматургія Якуба Коласа», В. Бур'яна — «Пазіія 1950 года» і іншыя.

Аднак, прадаўжае дакладчык, літаратурная крытыка ў часопісе «Беларусь» адстае ад наўзменных задач літаратурнага жыцця. Яна усё яшчэ мае толькі палуарытаратарскі характар.

Свой даклад Г. Шчарбатаў прысвядзіў крытыцы ў газеце «Літаратура і мастацтва».

Дакладчык адзначае, як становіцца ў рабоце газеты, рад добрых артыкулаў, змешчаных на яе старонках: Ул. Карпіна, М. Клімовіча, Ул. Нафёда, Я. Рамаановіча, К. Губаровіча, рэжысёраў А. Скібеўскага, Д. Арлова і другіх.

— Аднак, — гаворыць Г. Шчарбатаў, — газета марадна выпраўяе памылкі і недахопы, ускрытыя ў пастанове ЦК КП(б)Б. Газета рэдка ўзнімаецца да абагульнення літаратурных з'яў, не дае глыбокага аналізу творчасці пісьменнікаў, кампазітараў, мастакоў. На старонках газеты не паказваюцца дасягненні сучаснай рускай літаратуры і літаратуры другіх братніх народаў Савецкага Саюза. Нама ў ёй артыкулаў на такіх пытаннях, як сацыялістычны рэалізм, сацыялістычная эстэтыка, уплыў вялікай рускай літаратуры на беларускую, шляхі развіцця беларускай музыкі, народнай творчасці, тэатральнага мастацтва і інш.

Г. Шчарбатаў крытыкуе артыкул В. Бур'яна «Слова паэта — зброя нарада», надрукаванне якога лічыць памылкай рэдакцыі.

Газета не асвятляе належным чынам жыцця тэатральных устаноў рэспублікі, пачас дае супярэчлівыя ацэнкі новым спектаклям («На досвітку»).

Газета вельмі слаба займаецца выхаваннем маладых кадрў крытыкаў.

Аб манатрафічных працах 1951 года гаварыў у сваім дакладзе Ул. Карпіна.

— У мінулым годзе, — сказаў ён, — у выдавецтве Акадэміі навук БССР вышлі кнігі Ю. Шыркова «Якуб Колас», М. Барсток — «Вобраз становічага героя ў творчасці Якуба Коласа», В. Вольскага — «Эдуард Самуйленка», Н. Пяркіна — «Аркяды Куляшоў». Дакладчык называе іншыя літаратуразнаўчыя прыжы, якія ўжо вышлі ці рыхтуюцца да друку і сведчаць аб уздыме нашай крытыкі і літаратуразнаўства.

Высока ацэньваючы гэтыя прыжы, Ул. Карпіна робіць па іх рад крытычных заўваг. Ён адзначае, што для манатрафіі В. Вольскага, Н. Пяркіна, Ю. Шыркова ў той ці іншай ступені характэрна абмежаванасць. Яна выяўляецца перш за ўсё ў тым, што разгледжваюць таго ці іншага пісьменніка робіцца ў адрысе ад жыцця і багатай практыкі яго літаратурных папеленікаў, ізалявана ад гісторыі развіцця літаратуры. Гэта асабліва датычыцца кнігі В. Вольскага.

З другога боку, некаторыя літаратуразнаўцы спрабуюць вырашаць пытанні творчага росту пісьменніка разгледжам адных уплываў, якія адбіліся на творчасці гэтага пісьменніка. Прычым, часам, зыходзячы з дробных супадзенняў і выпадковых аналогій, літаратуразнаўца глыбае з погля зрокю асобу пісьменніка як творцы, ператварае яго ў аб'ект самах розных і супярэчлівых адначасовых уплываў. Такі недахоп, на думку Ул. Карпіна, характэрны кнізе Н. Пяркіна «Аркяды Куляшоў».

Неаруэнтавана і неакрытэра іша пра ўплывы на Якуба Коласа Ю. Шыркоў.

У манатрафічных работах мала сустракаем разважанні аб метаде, стылі пісьменніка, рэдка сустракаем шырокія абагульненні.

Разгледжваючы творчасць таго ці іншага літаратара, аўтары манатрафіі неак неахвотна ўзнімаюць або зусім не ўзнімаюць поўны праблем, якія вынікаюць з яго творчасці. Гэтак-жа неахвотна літаратуразнаўцы аналізуюць мастацкія сродкі пісьменнікаў, фармальныя асаблівасці твораў, мову.

Я. Шчарбатаў выступіў на нарадзе з разгледжам крытыкі ў рэспубліканскіх газетах «Звязда» і «Советская Белоруссия».

Выступленне Р. Шырабы было прысвечана крытыцы і біяграфіі ў абласных газетах.

Прамоўца гаворыць аб вялікім значэнні крытыкі і біяграфіі на старонках абласных газет у справе палуарытаратарскай савецкай літаратуры, а таксама ў справе вывучэння і выхавання маладых крытычных кадраў.

А рэзервы маладых крытыкаў у абласных і рэспубліканскіх газетах — журналісты, выкладчыкі літаратуры ВНУ, настаўнікі, студэнты, работнікі бібліятэк. Звяртаючы на сабе ўвагу артыкула А. Кіркеніча ў «Гродзенскай праўдзе», Н. Ахрыменкі — у «Гомельскай праўдзе», Л. Паранкова — у браслаўскай газеце «Зара», Я. Міхалана — у бабруйскай газеце «Советская радзіма» і інш. Працы гэтых аўтараў вылучаюцца вяданнем фактаў літаратуры.

Аднак рэдакцыі асобных абласных газет непатрабаваліна ставіцца да сваіх аўтараў, у выніку друкуюцца артыкулы тэарэтычна беспаламожныя, павярхоўныя, а іншы раз і памылковыя.

Паўменне вылучыць галоўнае ў творы, асацыяваць праблему, якія адлюстраваныя ў ім, звычайны пераклад зместу кнігі, без сур'езнага іх аналізу, бескалярова мова, блытаніна — усё гэта намага зніжае якасць артыкулаў і рэцэнзіі. Такія недахопы можна знайсці ў крытычных працах А. Гарэліка (Бабруйск), М. Засіма (Брэст), С. Шапа (Віцебск), В. Матвусіва (Магілёў) і другіх.

Сакратар камііі па драматургіі Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР У. Піменаў гаварыў пра недахопы тэатральнай крытыкі ў рэспубліцы. Ён лічыць, што ў адставанні драматургіі ў значнай меры вінавата крытыка, якія хоць і не выступала за бесканфліктную драматургію, але маўляўна аздаждала з гэтым памылковым поглядам, не ставіла перад драматургамі праблем па адлюстраванню нашай рэалістычнай і жыццёва праўдзівых вобразах.

З'яўляючы ўвагу крытыкаў амаў вышлі драматургічныя творы, якія друкуюцца ў часопісах і выдаюцца асобнымі кнігамі.

— Рэцэнзіі, змешчаныя ў мінулым годзе на старонках газеты «Літаратура і мастацтва», — сказаў прамоўца, — не могуць задаволіць нас ні па колькасці, ні па якасці. Некаторыя з іх маюць апісальны, інфармацыйны характар.

Крытык Ул. Нафед у адным з сваіх артыкулаў узяў пытанне аб неабходнасці аднавіць у тэатрах беларускія п'есы, якія ставіліся ў мінулым, а цяпер незаслужана перабіты. Аднак аўтар абмежавваў толькі перабіты п'ес, не паказваючы супрацьстаяння іх нашаму часу, нічога не сказаўшы аб тым, які іх трэба раскрываць у новых паставіках.

Тав. Піменаў крытыкаваў газету «Літаратура і мастацтва» за неахайнасць у адрысе слабага спектакля «Анна Караніна» ў тэатры імя Я. Купалы.

Значны недахоп артыкула Ул. Сталіна пра Г. П. Глебава прамоўца лічыць тое, што аўтар абмежавваўся алікаўжым жыццёвага шляху артыста, не паказваючы фармаванне і рост Глебава, які мастра сціпных вобразах.

Аб неабходнасці больш старанна рэлаваць крытычным артыкулам, якія друкуюцца ў газетах і часопісах, гаварыў М. Клімовіч. На канкрэтных прыкладах прамоўца паказаў заганнасць кнігі С. Васіленка «Беларуская літаратура». Амаў на кожнай старонцы ўступных артыкулаў да творчасці пісьменніка і ў аглядных артыкулах сустракаецца блытаніна фактаў, дат, імен, назваў твораў. У кнізе ёсць палітычныя і метадалагічны памылкі. Аўтар сказаў і пераблытаў цытаты з твораў В. І. Леніна. Многія тэксты мастацкіх твораў, надрукаваныя ў хрэстаматый, пададзены ў невуцкіх, антымастацкіх перакладах. С. Васіленка прыпісвае беларускі народ, калі гаворыць, што яму да рэвалюцыі быў уласцівы фатадзм, што з прычыны свайго нізкага ўзроўню развіцця ён нібыта мог успрымаць толькі тыя творы, якія былі блізкімі па форме да беларускай вуснай народнай творчасці.

Надручнік С. Васіленка скажае беларускую даравольніцкую і савецкую літаратуру і навінен быць зняты з карыстання.

Прадстаўнік Саюза савецкіх пісьменнікаў Латвіі В. Наупуш перадаў удзельнікам нарады гарачае прытанне ад латышскіх літаратараў і расказаў аб стаюнішчы літаратурнай крытыкі ў братній латышскай літаратуры.

А. Есакоў спыніўся на недахопах тэатральнай крытыкі. Ён сказаў, што мінулы год не даў глыбокіх артыкулаў аб тым, як нашы тэатры вучацца на класічным спадчыне вялікіх майстроў рускага тэатра, як нашы майстры сцены засвойваюць сістэму К. С. Станіслаўскага. Крытыкі слаба дапамагаюць росту прафесійнага майстэрства драматургаў. А. Есакоў крытыкаваў рэцэнзію М. Біліціна на п'есу А. Мазельна і рэцэнзію А. Маўзона на спектакль па гэтай п'есе, змешчаная ў газеце «Літаратура і мастацтва», за тое, што яны перабольшваюць недахопы п'есы і спектакля і не дапамагаюць далейшаму росту маладога драматурга.

А. Есакоў аўтарыў увагу на неабходнасць аднаўлення ў тэатрах лепшых п'ес беларускіх драматургаў, на метадагоснасць іспытнікоў тых твораў, якія карыстаюцца на любіў у народе.

Уся астатняя частка прамоў А. Есакова была блытанай і няшчырай. Прамоўца імкнуўся скарыстаць трыбуна нарады, каб адмоціць аўтарам, якія калі-небудзь крытыкавалі яго. А. Есакоў асправаў крытыку слабай п'есы А. Русака «Як праўдэ мяне Цімох», маўляючы на старонках друку. Пра гэтым ён выказаў няправільную думку аб тым, што крытык не навінен ушываць па творчасць паэта, цытліва чакаючы, пакуль ён сам пераадоле свае недахопы.

А. Есакоў усяляк імкнуўся абараніць ад справядлівай крытыкі слабую і павярхоўную артыкулы Е. Алесева і А. Санава. Прамерная заўзятасць крытыка, яго высокае меркаванне аб творчасці Е. Алесева і А. Санава становіцца асабліва зразумелымі, калі мець на ўвазе, што і Е. Алесей і А. Санаў — адна і тая-ж асоба — А. Есакоў. З'яўляе і тое, што А. Есакоў не знайшоў патрэбным асудзіць свой тэарэтычна-беспаламожны і блытаны артыкул пра кнігу І. Гутарава і толькі пасля таго, як яго папрасілі выказаць свае адносіны да гэтага артыкула, крытык вымушаны быў наўваць яго памылковым.

Рад слушных заўваг у адрысе газеты «Літаратура і мастацтва» выказаў у сваёй прамоўе Е. Войніч. Газета яшчэ не стала баявой трыбунай Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР. Ёй часам нестасе прыціпавасці і паслядоўнасці ў барацьбе за ідэяна-мастацкі рост нашай літаратуры. Мала выступаюць на яе старонках чытачы аб новых творах пісьменнікаў, вельмі рэдка сустракаюцца глыбокія тэарэтычныя артыкулы на праблемных пытаннях.

— Вялікім недахопам крытыкі, — сказаў у сваім выступленні В. Бурносаў, — з'яўляецца тое, што ў нас не аддаецца дастатковай увагі ідэяна-тэарэтычным падрыхтоўцы крытыкаў. Некаторыя крытыкі працуюць вобмацкам, недастаткова арыентуюцца ў пытаннях марксісцка-ленінскай тэорыі. Іменна гэтым трэба таўмачыць памылкі артыкула А. Есакова пра кнігу І. Гутарава.

Адначасушны становіцца бачкі кнігі Ю. Шыркова і М. Барсток пра творчасць І. Коласа, прамоўца звярнуў увагу на пыманы, невыразнасць, а іншы раз і памылковыя фармулёўкі, якія сустракаюцца ў гэтых кнігах.

Я. Мазельноў сказаў у сваёй прамоўе, што наша крытыка часта яшчэ мае інфармацыйны характар. Крытыкі не абмяркоўваюць праблемных пытаняў, не спрачаюцца па пытаннях літаратунага майстэрства.

Бескарыснасць да формы крытычных артыкулаў і даследвання прыводзіць да таго, што некаторыя аўтары рэзамаўляюць з чытачом псеўдавувавовай мовай, цяжкай мовай напісаны артыкул Ул. Агіевіча пра творчасць П. Броўкі. Значна палепшыцца манатрафія С. Майхровіча пра Я. Лучыну, калі крытык сур'езна папярэе над яе мовай. Даволі цяжкай мовай напісана таксама кніга М. Барсток «Вобраз становічага героя ў творчасці І. Коласа». Лепшай у гэтым сэнсе з'яўляецца работа Ю. Шыркова «Якуб Колас. Жыццё і творчасць».

Аднак вылікае пярэчанне кампазіцыйнага набудова гэтай кнігі. Пасля рэзрза «ра паслааэтрацінціку» творчасці пісьменніка аўтар дае ў асобным раздзеле разгледж п'есам «Гымакова хата», які быццам яна не адносіцца да гэтага перыяду. У кнізе не раскрыты роля І. Коласа ў стварэнні беларускай літаратурнай мовы. Я. Мазельноў ахарактарызаваў хрэстаматый С. Васіленка «Беларуская літаратура» як халтурную кнігу.

Дырэктар Інстытута літаратуры і мастацтва Акадэміі навук БССР В. Барысенка згадзіўся з крытыкай недахопаў яго артыкула пра Янку Купалу, змешчаная ў першым томе твораў паэта, якія выданыя Акадэміяй навук БССР.

Прамоўца сказаў, што з'яўленне манатрафічных даследванняў па беларускай літаратуры сведчыць пра рост нашай крытыкі. Затым В. Барысенка спыніўся на асобных недахопах манатрафіі. М. Барсток у сваёй кнізе, на думку прамоўцы, паўтарэе няправільна пазнаванні некаторых літаратуразнаўцаў, калі падавае рэалізм на крытычны і рэвалюцыйна-дэмакратычны. Нельга таксама пагадзіцца са сцверджаннем аўтара манатрафіі аб тым, што Я. Колас у даравольніцкай творчасці несвадом, вобмацкам прышоў да разумення, што працоўнае сялянства ў рэвалюцыйнай барацьбе не можа самастойна вызваліцца ад прыгнёту царызма і памешчыкаў.

З цікавай прамовай выступіў на нарадзе А. Куляшоў. Ён гаварыў аб тым, што іншы раз пытанне творчай вучобы аднаго пісьменніка ў другога разгледжана ў крытычных работах спрощана і павярхоўна. Спраўдана вучоба — гэта не проста перайманне вобразах або матываў, а авалоданне і творчае развіццё трыццятых выдатных пісьменнікаў, умненне іставіць сваю творчасць па службе народу. Нельга разгледжваць справу так, што самастойны голас паэта складаецца як сарадзіне арыфметычнае ад галасоў яго настаўнікаў, бо кожны паэт, калі ён сапраўды мастак, адказвае на запатрабаванні народа, адлюстраввае яго жыццё па-сваёму.

Часам крытыкі, разгледжваючы творчасць пісьменніка, называюць асабна слабую радкі, але не растлумачваючы прычыны, якія іх абумовілі, бо самі, відаць, не разумеюць іх. Слова ў пачатковым твора з'яўляюцца сродкам мастацкага выяўлення ідэй, і абмяккаюць тут недаравальна.

Далей А. Куляшоў прывёў прыклады слабах, недаравальных выразах, непрадуманых вобразах і асобных твораў П. Броўкі, у прытансці з паэм «Добры друг» і «Чырвоны-гарадок» і вершаў «Стася», «Каб мне стаць» і «Пісьмо Говарду Фасту».

На нарадзе таксама выступіў І. Карабутанка і Н. Пяркін.

П. Глеба ў заключным слове выказаў упэўненасць, што нарада прынясе вялікую карысць у справе разгортвання большэвіцкай прынапоўнай крытыкі.

У рабоце нарады па пытаннях крытыкі прыняў ўдзел аглядчык аддзела літаратуры і мастацтва ЦК КП(б)Б К. П. Буслая.

Атрымала я дыплом, —
У жыццё пуцёўку,
І паехала ўрачом
У сваю Дуброўку.

Адвядлі мне дом, як звод,
Крытыч чарапай.
Дзень мінае, дзесяць дзён,
А не йдуць лячыцца.

Мо' малы аўтарытэт,
Мо' ў суседні сельсавет
Мне аформіць перавад?
Есць і там бальніца.
Можа будзе там народ
У мяне лячыцца?

Паглядаю я з вакон,
На душы трывога.
Уваходзіць паштавец:
— Палачыце ногі.

Пасадзіла:
— Як і што?
Ногі пакажыце...
— Як праду я вёрстаў сто, —
Дык не гаварыце!
Аж гудуць, нібы слупы,
Што ля сельсавета.

Сёння ў нас няма скупых —
Кожнаму газету!
Кожны «Правду» ці «Звязду»,
Ці «Октябрь» чытае.
З дому ў дом іду, іду,
Мне дарог хапае.

Нават Саўка... Вуць сусед! —
Лёгка на ўспаміне:
Спаць не ляжа без газет,
Пачытаць павінен...

І зайшоў другі стары:
— Добры дзень у хату!
Штосці з'яўся без пары,
Слаб стаў ранавата.

— Што такое? Чым змагу
Услужыць вам, дзядзька?..
— Яшчэ сяк-так на стагу,
Стог звярну я хвацка.

А гектараў скопіш являе
Вікі ці гароху, —
Рук маіх мне не падыаць
І пацею трохі...

А пасля ў мой новы дом
Цётка завітала,
І я летнім вечарком —
Хлопца спавівала.

— Гэта мой дзесяты сям, —
Хвалацца кабета...
Мне раскруў той дзень адзін
Даканца сакрэты:

Сельсавет дарамна свой
Моўчкі дакарала:
У Дуброўцы дагагой
Хворых вельмі мала.

Менш памр за цэлы год,
Дзень народзіць болей,
Бо заручаны народ
Са шчаслівай доляй.

Кожны дзень я запішу
Хаопца ці дзядзьку.
Поўніць радасцю душу
Рост маёй Айчыны!

У Палеснім абласным Доме народнай творчасці

Семинар кіраўнікоў самадзейных тэатральных калектываў

У Мазыры адбыўся дзесцідзённы семінар кіраўнікоў самадзейных тэатральных калектываў, на якім прысутнічала 40 чалавек.

Удзельнікі семінара праслухалі лекцыі па тэорыі і правылі практычныя заняткі па тэмах: «Пяспрэчана работа кіраўніка драмкалектыва над п'есай», «Абсталяванне сцэнічнай пляцоўкі і афармленне спектакля», «Грымы»,

Надзённая задача

У апошні час навукова і педагогічная грамадскасць нашай рэспублікі адна і тая ж пытаецца ў нормалізацыі беларускага правапісу і беларускай граматыкі. Абмеркаванне прапанаванага Араграфічнай камісіяй АН БССР праекта змен і ўдакладненняў правапісу беларускай мовы праходзіць у абстаноўцы выключнай цікавасці да пытанняў мовы з боку шырокай грамадскасці. Гэта сведчыць аб тым, што праца І. В. Сталіна па мовазнаўству з'яўляецца асабліва клопат у нашата народа аб павышэнні культуры яго мовы, аб далейшым развіццю беларускай літаратурнай мовы.

Немаўжавае значэнне ў павышэнні культуры беларускай мовы адгравуюць і пытанні лексікі, а асабліва пытанні тэрміналогіі. Агульнавядома, што мова непасрэдна звязана з вытворчай і ўскай ішай рэйсавіца чалавека. Значыцца, яе слоўніквы састаў уявіць сабою пэўнае «нашпіннае» і сельскае гаспадары, гандлю і транспарту, тэхнікі і навуцы патрабуе ад мовы пашырэння яе слоўніка новымі словамі і выражэннямі, неабходнымі для іх работы. І мова, непасрэдна адгравуючы гэтыя патрэбы, пашырае свой слоўніквы новымі словамі, удасканальвае свой граматычны лад (І. Стэцін. «Марксізм і пытанні мовазнаўства», стар. 10).

І сапраўды, як вырастае за гады савецкай улады разам з ростам народнай гаспадаркі і культуры нашай рэспублікі мова беларускага народа, як пашыраецца яе слоўніквы састаў. Певытворчай крыніцай яго пашырэння, узбагачэння з'яўляецца руская мова. Узбагачэнне слоўнікавага састава беларускай мовы ідзе ўвесь час, яно не спыняецца, як не спыняецца ў нашай краіне прагрэс вытворчай дзейнасці чалавека. Народжаецца новая тэхніка, народжаецца новыя тэрміны — значыцца, пашыраецца слоўніквы састаў мовы. Але пашырэнне гэта пакуль што не накіроўваецца ў нас навуковай думкай. Механічны пераклад з рускай мовы падчас вытворчай мала зразумелы, дзякля для вымаўлення, не адназначна сэнсу або сьматліва яго. Інстытут мовазнаўства АН БССР, асабліва ўдакладненне беларускага правапісу і падрыхтоўка руска-беларускага слоўніка, абмяне пакуль такое надзейнае пытанне, як нормалізацыя беларускай тэрміналогіі — палітычнай, тэхнічнай, навуковай, выскавай, школьнай і інш. А гэта дае сабе адчуваць на кожным кроку.

Возьмем, напрыклад, галіну тэхнікі. Не былі б тэхніцы прагрэс у ўсіх галінах гаспадарчай дзейнасці савецкага чалавека народжае новыя тэрміны. Да таго ж карыстанні многімі старымі назвамі пашуе выклік разнабой, што выклікае ў чытача пэўнае дзіжвасці, якія прыводзяць, падчас, у тую тэму, што ў нас не існуе пакуль тамачалнага слоўніка беларускай мовы. Напрыклад, слова «раствор» у хіміі, у будаўнічай тэхніцы абазначае аднародную сумесь розных рэчываў. У навуцы і на хіміі гэты тэрмін прымяняць, прыжыць але ўсе ў творчых мастацкай літаратуры (М. Паслядовіч, «Дзілае глыбіня») «раствор» перадаецца словам «рошчына», якое мае зусім іншае значэнне. Рошчына называюць рэшткі кіслага цеста, пакінуты для таго, каб выклікае бражанне. На будаўнічай плацоўцы ўжываюць слова «раствор» і вытворныя ад яго «стварыць», «стварыць ама», «стварыць» і да т. п.

Ул. ЮРЭВІЧ

Гэтыя словы не парушаюць граматычнага ладу беларускай мовы і маюць права на быццё ў ёй.

У геалгічнай практыцы шырока ўжываецца тэрмін «бурэнне» — свідраванне глебы, горных парод. Пры перакладзе на беларускую мову яго пачынаюць называць зусім інакш: «бурэнне» — значыць «разрушэнне», «бурцы» — значыць раскідваць што-небудзь збудаванае. Такі неасоўвавы пераклад прымушае заўважыць заўважэнне над сапраўдным значэннем слова і ўразумець яго сэнс толькі ў кантэксце. Мне здаецца, што можна было-б ужываць у гэтым выпадку такі тэрмін: «буртыць» — «бурываць», «бурэнне» — «бурыванне», «бурывіць» — «бурываць» і г. д., якія лёгка ўвойдуць ва ўжытак і асэнсуюцца ў іх сапраўдным значэнні, падобна беларускім «будаванне», «мураванне».

Валікія будоўлі камунізма нарадзілі новы тып аскаватара, які крочыць, г. зн. праасоўвае крочачым ходам. Аб новым дасягненні нашай айчынай тэхнікі адразу загаварыў наш друк, загаварыў ўсе савецкія людзі. Аднак у друку ўсе яшчэ не дамоўляюцца, як называць яго — «шпатачы» або «кročачы».

Вядома далёка за межамі савецкай краіны рух за высокую прадукцыйнасць працы, за высокія абароты станкоў ніяк не можа ў нашым друку набыць пэўнага тэрміну. Адна называюць «хуткасца», «хуткасці», другія «скорасца», «скораснік». Што ні газета, што ні кніга, дык зусім тэрмін!

Можна было-б прывесці вельмі многа прыкладаў разнабой, які пашуе ў беларускую тэхнічную тэрміналогію. Вывад адзін — назвы з'яў, аператры, працэсаў, інструментаў, прафесій і інш павінны быць з дапамогай шырокай грамадскасці (рабочых, інжынераў, вучоных, пісьменнікаў) уніфікаваны.

Не менш разнабой існуе і ў палітычнай тэрміналогіі. Возьмем такія рускія словы, як «сознаанне» і «сознавальнасць». Кожнае з іх мае пэўнае значэнне: «сознаанне» — гэта здольнасць думкі і разважальна, а «сознавальнасць» — здольнасць, умовна добра разбірацца ў назвакольнай рэчаіснасці і дзейнічаць абумова, з пэўным намерам. Перакладчыкі або зводзяць гэтыя два паніжы да аднаго — «свядомасці», або ўводзяць неадэкватнае беларускае слова «сознаанне».

З лёгкай рукі некаторых перакладчыкаў, якія лічваюць параважаль, часам на старонках нашых газет можна бачыць прыклад вульгарнай уніфікацыі розных паняў тэрмінаў. Напрыклад, рускія словы «отказ» і «отрицание» перакладаюцца адным словам «адмова» або «адмаўленне», тым самым з'яўляюцца сваё пэўнае значэнне. Тое-ж можна сказаць пра рускае слова «упорно», якое чамусьці, у большасці выпадкаў, перакладаюцца адным беларускім словам «сур'яцца». Але што будзе прычына супраць таго, што слова «сур'яцца» азначае становае ў характары чалавека — настойліва, цвёрда, наўліжна пры адзідушнай чаго-небудзь, а слова «ўпарта» азначае часта адмоўнае яго якасць: жаданне заставацца на сваім, часам насперак цвярозага сэнсу. Або вярнем такія рускія словы, як «встаёт» і «восстаёт».

Пераклад іх на беларускую мову, як правіла, вульгарызацыя, ды розніца па значэнні слова зводзіцца да аднаго «паўстааць». Неадэкватна ўжываюцца словы «паўстааць» многімі беларускімі пісьменнікамі і ў арыгінале. Шчыра: «паўстааць на руінах», «сперад вачыма паўстааць пытанне», г. зн. ужываюць слова «паўстааць» ў неадэкватным асэнсаванні, з уніклі, вырасці. Слова «паўстааць» аднавае рускаму «восстааць», г. зн. успрадывацца, абурывацца і да т. п.

Даволі кур'ёзна тэрміналогія ўсталявалася ў апошні час у школьнай практыцы. Ужыць хоць-бы такія рэчы, як назвы пісьмовых работ вучняў, «Ужываюцца» называюць «заказаннем», а «твор» — «сачыненнем». Калі можна яшчэ пайсці на некаторы каміраж у дачыненні да слова «заказанне», дык, мне здаецца, слова «сачыненне» ўжываюцца без усякай патрэбы. Мы гаворым: «твор таго ці іншага пісьменніка», чаму-ж мы не маем права і ў школе гаварыць «твор такога вась вучня», бо па сутнасці гэта і ёсць першы самастойны твор, па якім настаўнікі мяркуюць аб здольнасці вучня выкладаць свае ўласныя думкі на пісьме.

Прыведзены прыклады, здаецца, дастаткова, каб пераканацца ў тым, што наспела пытанне нормалізацыі і беларускай тэрміналогіі ў мэтах павышэння культуры нашай мовы. Таварыш Сталін гаворыць: «...Слоўніквы састаў, узяты сам па сабе, не складае яшчэ мовы... ён хутчэй за ўсё з'яўляецца будаўнічым матэрыялам для мовы... слоўніквы састаў мовы набывае найвышэйшае значэнне, калі ён паступае ў разнараджэнне граматыкі мовы...» (стар. 20). К. Крапіва ў артыкуле «Праца І. В. Сталіна ў галіне мовазнаўства і задачы беларускай савецкай літаратуры», грунтоўчыся на палажэнні І. В. Сталіна, сцвярджае, што беларуская мова, таксама як і руская, складалася гістарычна. «Яна мае свой адмысны граматычны лад, асноўныя слоўніквы фонд і слоўніквы састаў... Граматычны лад нашай мовы настолькі дасканалы, што дае магчымасць пабудоваць любую фразу, выказаць любую думку. Парушэнне граматычнага ладу — гэта парушэнне асноў асноў мовы, і ўская механічная граматычных форм, апрача шкоды, нічога не можа прынесці».

Ісці па лініі агульнага папярэння слоўнікавага састава мовы, не ўгаджаючы яго з асноўным слоўніквым фундам, які дае мове базу для ўтварэння новых слоў, не падпарадкоўваючы гэта папярэнне граматычнаму ладу беларускай мовы, як таго патрабуе вучэнне І. В. Сталіна аб мове, значыць станаўцца на шлях вульгарызацыі пытанняў мовы. Вось чаму побач з удакладненнем беларускага правапісу Інстытут мовазнаўства АН БССР праз свае тэрміналагічныя каміі павінны нармаваць беларускую тэрміналогію, якой-бы галіны гэта ні датычылася — палітычнай, навуковай, тэхнічнай ці практычнай дзейнасці савецкага чалавека.

Наша жывіць крочыць уперад настрыва. Соцыялістычная рэчаіснасць народжае новыя тэрміны, новыя паніжы. Нармаваць гэтыя тэрміны ў адпаведнасці з граматычным ладом нашай мовы — воль неадкладна, нарэшце яна дае беларускаму мовазнаўцу. Дапамагчы ім у гэтай пачынальнай справе ўдзельна беларускай сацыялістычнай культуры павінны беларускі пісьменнікі і шырокае круці нашай інтэлігенцыі.

Хвалюючы кінадакумент

Пасляваенная Савецкая Беларусь, яшчэ там-сям сустракаюцца руіны, у якіх былі ператвораны гітлераўскімі душугубамі нашы прыгожыя гарады і калгасы, нашы школы, інстытуты, універсітэты, Акадэмія навуц, тэатры. Мінута толькі некалькі год напружанага аднаўленчай работы — і зноў квітнее вызваленая ад фашысцкіх захопнікаў зямля. Зноў поўнацца вялікім томам шчаслівай дзетвары школы, на надуціх напалішчых узніклі новыя дамы-палацы. За кароткі час пабудаваны заводныя валаты, якіх на Беларусі не было і да вайны. Над цёплым і ласкавым сонцам Сталінскай Калыстытцыі беларускі народ пры брацкай дапамозе вялікага рускага народа будзе комунізм.

Новы каларовы філм «Савецкая Беларусь» глядзіш з пачуццём хвалівання, радасці і горчасці за справы, якія зроблены і робяцца ў гарадах і вёсках пад кіраўніцтвам партыі Леніна — Сталіна.

Якой прыгожай выглядае наша краіна з не бяжымымі калгаснымі палямі, блакітнымі азёрамі і рэкамі, з цёмна-зялёнымі шумамі! У іх густых нетрах, дзе яшчэ захаваліся зямлянікі, гэтыя помнікі ўсёнароднай партызанскай бітвы з акупантамі, прывольна разгульваюць лісы, валяю пахаджаюць магутныя зубры. Багатая і малюўчая прырода Беларускай Савецкай Соцыялістычнай Рэспублікі!

З кожным годам прыгажасць нашых гарадаў: Мінск і Гродна, Віцебск і Магілёў, Гомель і Брэст. Але найбольш прыгажосць у людях, якім савецкі лад даў абмежаваны магчымасці для творчай працы. Яшчэ намайце яны, адстойваючы часть і неалежнасць Радзімы, амагаліся з ворагам у радах Савецкай Арміі, у партызанскіх атрадах, а сёння, змяніўшы аўтамаг на кельму, на электрыпаў, гэтыя людзі ўдзяюць у вышнюю агромістасць цэка і штатавархавыя ланкі, адружваюць лее для новабудоўляў комунізма.

Пастаючыя і аператары адолелі знайсці для філма найбольш характэрнае, найбольш тыповое для паказу росту і поспехаў індустрыяльна-калгаснай рэспублікі. Вось Мінск, сталіца рэспублікі, з новымі кварталамі, новымі цудоўнымі вуліцамі, з рыштванымі, вэжымі крамамі на новабудоўлях. Будаўнікі Мінска саборні-

*) Вытворчасць кінастудыі «Беларусь-Фільм», 1951 г. Сцэнарый план К. Губарэвіча. Рэжысёры: В. Корш-Саблін, І. Краўчунюскі, Н. Шпікоўскі. Аператары: В. Цытрон, М. Бераў.

М. ПАСЛЯДОВІЧ

чаюць з будаўнікамі горада-героя Сталінаграда, перадаюць ад іх адным свой лепшы вопыт. Знатны тынкоўчык Нікалаў, майстар скораных металаў, дзугат Вархобнага Савета БССР муляр Булахаў, муляр Філіпаў звышмьць сталінградцаў, якія перыхалі ў беларускую сталіцу, з металамі сваёй работы, з тым, што ўжо зроблена. І ёсць што паказаць дарогім гаспадарам!

Мінск будучаца не толькі ў цэнтры, але і на ўскраінах. Створаны новыя прамысловыя ўскраіны. Вось сям'я рабочага аўтававода Сямёнава. Дваццаць чатыры меся-

машыны, трактары, магутныя сталінскія жыві-самаходныя камбайны, аскаватары, канвакэйналія зямляноўцы дзякуючы ручную працу. Сотні машына-трактарных станцый дапамагаюць калгасам асвойваць новыя зямлі, павышаюць ураджай, вырошчываюць новыя каштоўныя культуры, як, напрыклад, кок-сагіз. Паватары сельскай гаспадаркі заўсёды ў вялікай творчай дружбе з вучонымі нашай краіны. Філм паказвае работу Герояў Соцыялістычнай Працы Алесі Шаптыка і Алены Юржыч на кок-сагізных палях, іх пераіску з каучукаводзімі іншых раёнаў і абласцей Савецкага Саюза.

Філм адгустроўвае такома будны росквіт сацыялістычнай навуцы і культуры. Беларускі вучоны працуюць над важнейшымі праблемамі павышэння ўраджайнасці калгасных палёў. Лаўрэат Сталінскай прэміі Аляксей вывее новы ракаўстойлівы гатунак бульбы. Член-карэспандэнт Акадэміі навуц Бельскі працуе над далейшым палепшэннем каучуканосаў.

Ахоплены парфам стваральнай працы, беларускі народ разам з усімі народамі Савецкага Саюза аднасова пілыя сочыць за тым,

Кадр з кінафілма «Савецкая Беларусь»

што робіцца за мяжова. Надзвычайна новай сусветнай вайны — англа-амерыканскія інтэрвенты — лягуюць у Кары, сцідваюць на мірныя галоты і вёскі тысячы бомб. Мы за мір, мы супраць вайны! — зааўляе з трыбуны Усебеларускай канферэнцыі прыхільнікаў міру лаўрэат Сталінскай прэміі паэт Пятрусь Броўка.

Усхваляваны выходзіць на вуліцу. Мінск увесь эціхціць у элетрычных агнях. Прыветна савецкія шматаікія воякі новых дамоў, адна за адною працуюць на шырокай магістралі сталіцы — Савецкай вуліцы — машыны. Якая прыгожая, поўная кіпучага жыцця сталіца нашай рэспублікі!

І вы ў гэты час даруце пастаючычым філмам некаторую фрагментарнасць і стракатасць, калі ў пасоных месцах паказ дасягненні пасляваеннай прамысловасці перабіраецца канцэртнымі нумарамі, альбо пасля квітвенчых палёў на экране з'яўляюцца карціны спрыячэнай багчы.

Гэта, аднак, ні ў якой меры не зніжае вялікай вартасці кінадакумента, які з цікакасцю і напружваннем глядзіцца ад пачатку да канца.

Штогод багачэньне і мацнечэньне нашы калгасы, узорныя перадавой савецкай тэхнікай. У філме паказваецца, як аўта-

Літаратурная крытыка на старонках часопіса „Беларусь“

За мінулы год на старонках «Беларусі» змешчана больш трыццаці рэцензій на творы паэзіі і прозы і значная колькасць даследаванняў і навуковых артыкулаў, прысвечаных розным пытанням літаратурна-грамадскага жыцця.

Нельга, напрыклад, не адзначыць з'яўлення на старонках «Беларусі» за мінулы год такіх вельмі патрэбных артыкулаў, як «Ленін у беларускай паэзіі» — Я. Ускава; «Больш увагі майстэрства» — Ц. Гарбунова; «Маякоўскі амагаліца за мір» — М. Барсток; «Янка Купала і сучасная беларуская паэзія» — М. Ларчанкі; «Драматургія Якуба Коласа» і «На ўзровень лепшых дасягненняў літаратуры» — Ул. Карнава; «Паэзія 1950 года» — Б. Бур'яна і шмат іншых.

На старонках часопіса па найбольш важных пытаннях сучаснай літаратуры, не кажучы аб рэцензій, выступае хоць і абмежавана, але даволі сталы і спрыячэны круг аўтараў, перад якімі можна ставіць высокія патрабаванні.

І тым не менш, нельга сказаць, што ўсе артыкулы, ухваленыя рэдакцыяй і змешчаныя ў часопісе, могуць задавоціць чытача. Літаратурная крытыка ў часопісе «Беларусь» адстае ад нарэшчых залах літаратурнага асцяга. Яна не ўзналаася ашчэ да ўзроўня патрабаванняў, пастаўленых перад крытыкамі вядомымі пастаючычымі ЦК ВКП(б) па ідэалогічных пытаннях, не стала вострай зброяй у барацьбе за ідэя-мастацкую дасканаласць літаратурных твораў.

Рэдакцыя і да гэтага часу не вырашыла яшчэ пытанне, для якога круга чытачоў прызначаны яе літаратурна-крытычны і бібліяграфічны аддзелы, якую мату ставіць пера; сабой часопіс, асвятляючы на сваіх старонках некаторыя пытанні літаратурнага жыцця.

Добрым прыкладам прышчыповага, умелага падыходу да аналізу ідэй і вобразаў мастацкай творчэа з'яўляюцца артыкулы і

Сцяпан МАЙХРОВІЧ

рэцензій Барыса Бур'яна, змешчаныя на старонках «Беларусі». Пры ўсіх недахопах яго работ яны рэзка вылучаюцца з усяго напісанага нашымі маладымі крытыкамі. У артыкуле «Паэзія 1950 года» («Беларусь» № 2) дасяны добы прыклад спалучэння вострай публіцыстычнай думкі з эстэтычнай крытыкай твораў.

Б. Бур'ян цікава падыходзіць да аналізу паэтычных твораў. Аб паэме А. Кулашова «Толькі ўперад» ён трайна заўважае, што «чытач зрабіў лірычнае «я» ў паэме... сваім «я», у ім самі абудзіліся эмоцыі, якія паройдуць у волю, анергію, і гэта наоцце паэме А. Кулашова сілу выхараўчаю ў маральных і ідэальных асноўнах».

Гэта сказана вельмі слушна, трапіла. Але, на жаль, гэтая добрая думка не развіта, не дасведлена да канца. Логічна правільныя спасылікі застаюцца бясколажнымі.

У Бур'яна не знайшлося больш сур'ёзных разважанняў аб паэме М. Лужаніна «Клякі Гродзюскага», акрамя сухой канстатацыі: «...Лужанін ярка паказваў, што Бур'ян, — што ваіна савецкага народа супраць фашысцкіх захопнікаў з'яўлялася суровым выпрабаваннем для нашых людзей».

Аб тым, што аўтар артыкула ўвесь праігнаваў у сэнс жыцця і ачмуваць у нашай паэзіі пудзе гэтага жыцця, сведчыць аналіз пісьма беларускага народа таварышу Сталіну да трыццацігоддзя БССР.

Уважліва працуючы над рукапісамі, рэдакцыя сцэдыічэць тым самым творчому росту сваіх літаратурных кадраў.

Але, на жаль, не заўсёды бывае так, бо інакш Міхась Ларчанка ў сваім навогу добрым, правільным артыкуле «Янка Купала і беларуская паэзія», змешчаным у

шостым нумары «Беларусі», пазбегнуў-бы многіх няправільных сцверджанняў.

Так, М. Ларчанка гаворыць, што Купала і Колас «яшчэ ў дакастрычніцкую пару стваралі сваю школу народнага рэалізма». Да гэтага часу было вядома, што беларуская дакастрычніцкая літаратура, развіваючыся ў арганічнай аднасці і пад жывацёвым уплывам перадавой рускай літаратуры, паслядоўна прытрымлівалася творчых прынцыпаў **крытычнага рэалізма**. Гэтыя прынцыпы з лагічнай паслядоўнасцю выніклі з рэвалюцыйна-дэмакратычнага святапогляду Купала і Коласа, іх выніклі з сацыяльнага і нацыянальнага прызначэння. І ніякага **асобнага народнага рэалізма** ў дакастрычніцкай беларускай літаратуры не існавала.

Шмат цікавых думак выказаў Ул. Карнаў у артыкуле «На ўзровень лепшых дасягненняў літаратуры» («Беларусь» № 5). На аналізе лепшых апазыцыйнаў аўтар даволі пераканальна вызначае спецыфічныя асаблівасці гэтага жанру, так, як яны складаліся ў творчасці нашых лепшых майстроў слова. Шкала толькі, што Ул. Карнаў некаторыя свае вельмі слушныя, ціпальныя думкі не разгортвае, не даводзіць да лагічнага канца, а толькі дель прыкметна, не зусім зваіна, іх вызначае.

Праблему адзінаства формы і зместу літаратурнага твора, яго высокай ідэінасці, прасякнутай філасофскім родам, Ул. Карнаў паставіў правільна. На жаль, ён не змог разгарнуць свае разважанні і шыроў ілюстраваць іх канкрэтнымі прыкладамі.

Такі-ж недахоп уладзілі і некаторы артыкулы Якуба Ускава, змешчаным у часопісе «Беларусь».

У артыкуле «Над сцягам Барышчы за высокае майстэрства» («Беларусь» № 6) Якуб Ускаў фалтычна абыходзіць абраўну і некаторыя другія. Праўда, не ўсе гэтыя аўтары ў адноўвавай меры глыбока падыходзіць да вызначэння мастацкіх аса-

сумленна, падчас нават вельмі дасціпна, выкладае Савецкіх пісьменнікаў, затым дае ўсёго толькі адзін прыклад паэтычнага майстэрства П. Броўкі на паставае аналіз яго верша «Надзі-Надзейка» і заканчвае звычайным томам атгладзіліка.

У другім артыкуле — «Ленін у беларускай паэзіі» («Беларусь» № 1) Я. Ускаў даў уладу ўзор папулярнага артыкула, пабудаванага на літаратурным матэрыяле і раздзяленага на самыя шырокія круці чытачоў. Артыкул напісаны з глыбокім адчуваннем паэтычнага матэрыялу, скандэнава-ва, сцідла і ясна. Тэма распрацавана Ускавова. Мне здаецца, што рэдакцыя знайшла тут імяна той тэмы, тую форму артыкула, які ёй так неабходны.

Рэдакцыя часопіса «Беларусь» нельга напружваюць у тым, што яна абыклава ставацца да сваёй крытыка-бібліяграфічнага аддзела. Вельмі прыемна ўжэ тое, што аддзел гэты відзецца настаіна, з нумарам у нумар, і рэцензійны амаць усе творы нашых пісьменнікаў. Вакол рэдакцыі аб'яднаны даволі ўстойлівы аўтарскі калектыву крытыкаў. Тут нярока можна сустрэць імяны П. Глебкі, М. Ларчанкі, Ул. Карнава, П. Пестрака, Ул. Агнечкі, Б. Бур'яна, Р. Шкэра, А. Ескава і многіх другіх. Асноўная маса рэцензій напісана на даволі высокім ідэяна-прафесійным узроўні.

Горш тое, што рэдакцыя не вызначыла яшчэ канкрэтнай лініі, **характэру і тыпу** сваіх рэцензій. Алі з іх шматца на ўзроўні «Пісьменнікі і літцы» часопіса «Огонек» і маюць па мёне выключна папулярызаваную добрай влігі, без аналізу яе мастацкіх асаблівасцей. Другія-ж проста ствараюць паўвую грамадскую думку вакол творчасці пісьменніка.

Узрэм добрых рэцензій у «Беларусі» з'яўляюцца выступленні з апіскам новых твораў такіх аўтараў, як П. Глебка («Поэту» М. Лужаніна), П. Пестрака (байкі Корнава), М. Ларчанка (творчасць П. Паўчанкі), Б. Бур'ян (апазыцыя А. Кулашова), Ул. Агнечкі («Светач» А. Валевіча) і некаторыя другія. Праўда, не ўсе гэтыя аўтары ў адноўвавай меры глыбока падыходзіць да вызначэння мастацкіх аса-

блівасцей творчасці тако ці іншага пісьменніка. Але ўсе яны імкнучыся да крытыкі ўсебаковай, гэта значыць, высвятляюць не толькі ідэю твора, але і аналізуюць мастацкую форму.

На жаль, такіх артыкулаў і рэцензій у «Беларусі» не вельмі многа. Не могуць, напрыклад, задавоціць чытача рэцензіі М. Гамолкі, Я. Рыўкіна, К. Штова, С. Масевіч і другіх аўтараў. Не могуць, бо не адчуваюцца ў іх жылых клопатаў аб літаратуры і шырыня імкнення дасвецці да чытача асаблівасці творчасці тако ці іншага пісьменніка. Абыкаваць, чарствасць думкі і суконна, графічнага мова, якой напісаны артыкулы, сведчаць аб тым, што аўтары часам барыцца за не ўладзіцца іх натэры «рамясто».

Мікола Гамолка сваю рэцензію на зборнік Алесі Бачны «Полыя ваіны» («Беларусь» № 6), як заўсёды, пачынае са статыстыкі і акрамя таго, што «паэт за дзесяць год паэтычнай працы кох і мардуе, але з года ў год павышае сваё майстэрства», скажаць нічога не змог. Прычым усё гэта бядаказана, без канкрэтнага разгледу вернаў.

М. Гамолка дае ўзор крытыкі, пазбаўленай доказоў. Сухі пераклад зместу ў спалучэнні з перакідам безгустова вырваных з кантэкста пытань, разбаўленых голым сцверджанням, — каму гэта патрэбна? Я. Рыўкін у рэцензіі на зборнік вершаў П. Гарудэва «Светнічкі» імкнецца вышэй значыць прыроду лірычнага героя паэта. Але далей сцвержання, што лірычны герой з'яўляецца «малым чалавекам, адной наголкам паэта», з якім ён разам пакінуў «школьны клас», аўтар не ідзе. Затым няма канца азначэнням, накітават: «Паэт знаходзіць хвалюючыя словы, каб перадаць думкі і настроі свайго героя», «Гарудэў уладзіца знайсці найбольш дакладныя дэталі... І ні слова пра тое, у чым, уладца кажучы, заключаецца грамадскі сэнс і мастацкі асаблівасці гэтых «хвалюючых слоў», «думак і настроў аднагодкаў паэта».

